Kako lahko urbanist poživi eno stran Kolodvorske ulice, ki jo obvladujeta obupno dolgočasni socrealistični stavbi bivšega zadružnega doma in občine? Spodaj je zarisan njegov predlog: arkadični vložek v pasaži z lokali.

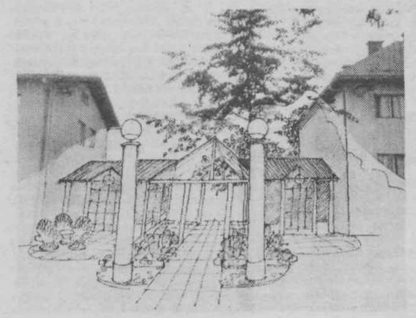

KAJ DELAJO GROSUPELJSKI URBANISTI

Predlog za bolj mestno podobo Grosuplja

Grosupeljski paviljon v Kolodvorski ulici je vzdignil precej prahu.

Reakcija nas je vsekakor presenetila. Sodili smo namreč, da smo Grosuplju pripomogli do najlepšega možnega paviljona tipa kioskov.

Nemara bi občani prišleka sprejeli drugače, če bi pravočasno bili seznanjeni z načrti izvršnega sveta, ki kanijo Kolodvorsko ulico zapreti za motorni promet. Ulica bo torej postala peščeva cona, v njej in njenem zaledju pa se bo marsikaj spremenilo.

Med Kolodvorsko in Taborsko cesto, kjer so zdaj vrtovi, naj bi bil prihodnji center Grosuplja. V programu urejanja, ki ga predvideva Zavod za urbanistično načrtovanje, so trgovski, storitveni in gostinski lokali, kar je prikazano na spodnji skici. Ta pešačka ulice se izteka na Kolodvorsko ulico.

Zato menimo, da je prav, če povemo kaj več o naših predlogih za ureditev pešačke Kolodvorske ulice – ti vsebujejo še nekaj takšnih in podobnih objektov; malenkost o spremenjeni gospodarski shemi družbe – ta pogojuje porast interesa po gradnji malih poslovalnic – pa še nekaj o tem, kako in čemu naj bi Grosuplje postale bolj mestne.

Zavod za urbanistično načrtovanje je torej dobil nalogo priprave podlag za zaprtje Kolodvorske ulice za motorni promet. Takšna naloga ni omejena zgolj na postavitev rožnih korit ob začetku in izteku ceste. V tehničnem smislu pomeni izvedbo zalednih dostopov in dovozov, v našem primeru pa še zagotovitev precejšnjega števila parkirnih mest, ki jih v celotnem pasu ulice izgubimo.

Poleg omenjenega ima pešačka ulica svoj vsebinski pomen. Ta se veže na živahen tok pešcev, ki se gibljejo vzdolž pestre ponudbe vseh vrst trgovin, storitvenih in gostinskih lokalov. To je torej, ulica v kateri lahko marsikaj postorimo, opravimo, srečamo prijatelje in z njimi posedimo ob kavici ali za otroci ob sladoledu, ne da bi nas ob vsem tem ovirali ali ogrožali avtomobili.

Če ob takšnem branju pomislimo na korzo obmorskih mest, si moramo priznati, da se na Kolodvorski ulici malo dogaja. Zgolj posamične klopi med drevesi, lepo oblikovane luči ali koši za odpadke pa k večji živahnosti ne bodo kaj prida pripomogle.

Za cilj si tako postavimo oblikovanje srednje živahne ulice v danem prostorskem kontekstu, s pomočjo dodajanja malih lokalov na način, kakršnega ulica sama omogoča.

Kontekst okolja vsebuje kvaliteten nastavek: primarno navezo Koščakove hiše, lipovega drevoreda in kolodvora, ter manj kvalitetni ulični obod.

Dispazeri, pretežno stanovanjski jugovzhodni rob je možno dograjevati z novim disperznim elementom – paviljonom, ki se bo ponavljal v sekvencah.

Severozahodni ulični niz po stilu socrealističnih stavbnih blokov pa je možno napraviti bolj konsistenten z arkadičnim vložkom v pasaži med občino in stavbo DPO. V uličnem pasu pred Beograjsko banko smo si zamislili še niz enotno oblikovanih stojnic.

Predlagani novi elementi ulice imajo poleg vnosa novih dejavnosti tudi drugačen smisel. Ta je oblikovalski na nivoju samih objektov – vsi bodo morali biti skrbno arhitektonsko projektirani in orientacijski – oblikovalski na nivoju urejanja ulice.

Trije paviljoni tako označujejo začetke, sredino in iztek ceste, arkadični vložek pa naj bi pasažo v park poudaril, uokviril sekvenco dreves za uličnim prostorom.

Kolodvorska pešačka ulica se izteka v spodnji »poligon« živahnih funkcij v območju železniške postaje. To območje je predmet vzporedne naloge ureditve avtobusne postaje, ki jo tudi obravnavamo. Iz nje bomo izluščili zgolj dve urejevalski komponenti. Obe skupini kostanjev naj bi dobili družbo skupin paviljonskih kioskov v parkovno urejenih otokih. Ti paviljoni bodo, tako kot ulični, enotno oblikovani – leseni v rjavi barvi z pestrejšimi barvnimi vzstavki posamičnih konstruktivnih elementov.

Verjetno vas je kljub najavi presenetilo število novih paviljonov, ki smo jih postavljali po kartiranaselja, med tem ko so nekateri niso strinjali niti z enim samim.

Vsi ti mali lokali predstavljajo poskus reševanja vlog občanov. Naši prosilci si na takšen način iščejo možnosti preživetja v času, ko izguba zaposlitve ni redkost, pač pa pojav, s katerim bomo morali v bodoče še kako računati.

V področju ekonomije, kakor jo razumemo sami, kiosk predstavlja malo, finančno dosegljivo prodajno ali uslužnostno enoto, s pomočjo katere si investitor predvidoma pridobi kapital za nakup ali izgradnjo pravega lokala. Lokal bo predvidoma ostal tu in bo z davčnimi obveznostmi krepil občinsko blagajno. Kiosk bo hkrati kot prosta konkurenca na trgu postopno vplival na normalizacijo trgovskim marž in drugih odnosov v državni trgovini.

Postavitve paviljonov so začasnega značaja. V prihodnosti se bodo večinoma morali umakniti različnim zgradbam, ki jih predvideva ureditveni načrt, ali drugače – plan bolj mestnega, urejenega in živahnega centra Grosuplja. Bodo torej Grosuplje postale res bolj ali celo popolnoma mestne?

Tega odgovora vam prav gotovo ne moremo dati. Lahko pa sodimo, da se bo tudi **Grosuplje znašlo v boju v čim uspešnejše umeščanje v novonastajajočem sistemu državne uprave in brez dvoma tudi v boju za učinkovito trženje gospodarskih, trgovskih, turističnih, kulturnih panog.** Takrat – torej kar ta hip bi potrebna struktura mestnih funkcij naselja in širšemu zaledju bila v dobro korist.

Naselje Grosuplje se bo oblikovalo po pripravljenih izvedbenih urbanističnih načrtih toliko hitro ali počasi, kolikor bodo polne ali prazne občinske in druge blagajne in seveda kolikršna bo volja občanov.

Do takrat pa želimo, da bodo opisani in tudi nepredstavljeni mali lokali v Kolodvorski ulici, v njenem zaledju in ob Kolodvoru uspešno izpolnili vrzeli v ponudbi in konkurenci, prihranili kakšen dinar ali pot v Ljubljano, če že ne v Parizu ali Italiji, in oblikovali nekoliko živahnejše shajališče občanov v nastajajoči pešački ulici.

GROS-EX & Co.
Grosuplje

Iščemo sposobnega, ambicioznega, samostojnega in kreativnega

DIREKTORJA,

ki bo soustvarjal firmo z mednarodno obeležbo in široko dejavnostjo. Ponudbe na uredništvo pod šifro

GROSEX.

ABC POMURKA DO TABOR
Adamičeva 14
722-315

Iščemo več delavcev, ki imajo veselje za delo v gostinstvu:

– natakar(ica)
– kuhar(ica)

Pismene prijave se zbirajo v kadrovski službi.

Zaželeno je, da kandidati pridejo na pogovor.

DA za Slovenijo

Združenje lastnikov razlaščenega premoženja v občini Grosuplje poziva vse svoje člane, simpatizerje in vse razlaščene, da se v nedeljo, 23. dec. 1990, udeležijo vseljudskega glasovanja (plebiscita) in glasujejo z

DA

saj je to da za slovenski narod,
to je za vse nas, za naše prednike in naše otroke,
za naš jezik in za našo kulturo,
za naše domove in za naše zemljo

DA

saj je to da za samostojno in neodvisno Slovenijo,
to je za narodno državo, v kateri si bomo sami določali
oblast in zakone, pravice in davke, svobodo in življenje

DA

saj je to da za pravičnost in delavnost,
za poštenost in ustvarjalnost,
za spravo in za popravo krivic,
za preseganje naše nesamostojne preteklosti
in za polaganje temeljev naše narodne prihodnosti

Za Odbor ZLRP v občini Grosuplje
JAKOB MÜLLER

Urbanistični nered je posledica odtrganosti od korenin

Odgovor na delegatsko vprašanje ali enotno zahtevo Demosa po odstranitvi paviljona v Kolodvorski ulici ter zahtevo po prenehanju postavljanja takšnih in podobnih lokalov smo glede na zgornji tekst preoblikovali, skrajšali in se v njej omejili zgolj na bistveno sporočilo, ki ga Zavod za urbanistično načrtovanje želi posredovati delegatom in drugim občanom.

Prostor (pokrajino z naselji) vidimo kot poligon mnogih, močno izraženih interesov, ki so si često v navzkrižju. Urbanizem naj bi bil panoga, ki čim uspešneje usklajuje konkretne interese posamičnih porabnikov in upravljalcev prostora. Političnе akcije v takšnem kontekstu napravijo več škode kot koristi. Zato se bomo zavzemali za pravno državo z zakonodajo, ki naj omogoči učinkovito delo in hkrati suverenost stroke. Takšen nastavek naj bi zadostoval za povratek znanja v oblikovanje prostora grajenih naselij in številnim arhitekom omogočil, da spet začnejo projektirati hiše.

Zgornjo, na prvi pogled drzno trditev, zadevajočo politične akcije, bomo ilustrirali s tremi skupinami primerov v nadaljevanju. Znano je, da oblikovani prostor odslikava različne politične sisteme. Tako arhitektura in urbanizem nastopata kot orodji in hkrati reflekcija sistema ob bolj ali manj uspešnih poskusih vgrajevanja naravnih mehanizmov.

Prva skupina primerov zadeva ruralni prostor in individualno gradnjo. Danes lahko vsi ugotovimo, da so vasi izgubile svojo identiteto, disperzno in množično stanovanjsko in vikendaško pozidavo pa lahko označimo kot ekološki problem. Slika vasi in oblika stanovanjske hiše stopita na pot transformacije tisti hip, ko je objavljena nova, v temelju spremenjena družbena ureditev. Država delavcev in kmetov se v grajenem prostoru pokaže v treh paradoksnih slikah:

– Kmet v sistemu ureditve potegne krajši konce. Njegov status je izražen v propadajočih vaseh in novih »mestih« hišah, ki staro izpodrivajo. Te imajo predvsem statusni pomen.

– Delavci si množično grade vile – točneje hiše, ki iz tipa vile izhajajo in so glede na izvorni model osiromašene prav vseh njenih oblik, dodatni vir težav je neprilagojenost funkcijske sheme hiše novemu uporabniku.

– Ekonomski vidik paradoksa se kaže v dveh plasteh: Jugoslavija je danes baje največji uvoznik hrane v Evorpi. Za politični sistem statusna množična gradnja za tuj denar – kredite – rezultira v dolgove, ki nas bremene danes.

Druga skupina primerov se veže na prvo v pogledu identitete. Če govorimo o identiteti, ki so jo vasi, trgi, mesta in krajina izgubila, potem sta neljubi razvoj v takšni smeri pristojna dva faktorja – arhitektura kot oblikovanje zgradb in urbanizem kot oblikovanje naselij, oba skupaj pa kot podaljšek volje sistema. V drugi skupini bomo obravnavali problem arhitekture v parallelah. Med tem ko gradovi-predstavniki preživelega in osovraženega sistema propadajo, dominantnost cerkve nadomesti stanovanjska stolpnica. Palačam ali trškim hišam ob bok se postavi sprva socrealistični, kasneje funkcionalistični v zadnjem času pa celo že prav lepo oblikovan stanovanjski blok, vile in kmečke hiše pa izpodrine vedno enaka, stereotipna »kocka v dva ali tri štuke«, z zadostno mero nasiloti, da pregazi vse značilnosti vasi in lepoto krajine.

V tretjem odstavku želimo obravnavati urbanizem na primeru Ivančne Gorice. Ta bi lahko kandidirala za šolski primer politično usmerjenega razvoja naselja.

Po grobi oceni je Ivančna gorica z zaselki, ki so danes v sklopu naselja od začetka poselitve pa do druge svetovne vojne merila 5,62 hektara.

V obdobju 45-ih let pa se je razširila za 22,12 hektara stanovanjske gradnje, 0,45 hektara centralnih funkcij in 26,75 hektara predelovalne in industrijske proizvodnje – v kvalitetnem kmetijskem prostoru.

V povzetku je slika takšna:

Obseg, ki ga naselje dobi v cca 750-ih letih… 5,62 ha

Obseg, za katerega se naselje poveča v 45-ih letih… 49,32 ha

Ekspanzično rast opisanega naselja lahko blago označimo z megalomanijo sistema.

Megalomanija sistema se prenesa na posamične predstavnike družbe.

Primer: včasih so na primer desetčlanske družine živele na cca 50 do 100 m^2, danes pa povprečna štiričlanska družina na podeželju živi – želi živeti na cca 200 do 400 m^2 površine, seveda vsaka v svoji hiši in seveda vsaka na svoji parceli. Če je le možno na sredini čimvečjega zemljišča in po možnosti na čimlepši, še bolje – osamljeni legi.

Pozidavo opisanih kmetijskih površin lako blago označimo kot lahkotnost političnega – gospodarskega odločanja. Možnost za lahkotno odločanje temelji na gradnji s tujim denarjem – kediti, s katerimi se otepamo in pod katerimi tone gospodarstvo in naš standard.

Lahko odločanje samo pa je pogojeno s kolektivno, torej nikogaršnjo odgovornostjo.

Slika, ki izhaja iz zagornjih primerov in je reflekcija minulega sistema, je precej porazna. Kaže na krizo sistema. Povezanost vsega v en sam mehanizem pokaže posledično krizo duha, ki ga spet blago označimo z neredom v glavah.

Bolj preprosto povedano – vtis, ki ga v naši službi dobimo, je, da ljudje ne vedo več, kaj je lepo, dobro, funkcionalno, v smislu investicije možno ali megalomansko, pa da je zdrava kmečka pamet šla na dopust.

Dokaz za zgornjo trditev so reakcije na paviljon v Kolodvorski ulici. S tem paviljonom po našem mnenju ni nič narobe. Tisto, kar je narobe, je sivina, ki ga obdaja. Paviljon v izvorni obliki je tradicionalen objekt izjemno visoke oblikovalske in funckijske kulture. Je priljubljen element opremljanja parkov in vrtov. V naših predlogih bo postal del drevoreda, parkovnih ureditev, del pešačke ulice in del ansambla, ki ga bodo tvorili paviljoni s skupino kostanjev ob kolodvoru. Paviljon kot začasni objekt o nadomestil stihijo postavljanja vseh možnih vrst kioskov od pločevinastih, plastičnih in lesenih barak zato, da bo naše okolje lepše.

Kljub temu da vemo, da se vse vrti po zakonu inercije, želimo verjeti, da se bo sklenjen krog krize razprl in da bo lahkotne politične odločitve nadomestil zrel in odgovoren razum. Presoje ali odločitve pa bodo temeljile na potrebnih oblikah predizobrazbe in izkušenj.

Naša razmišljanja bomo sklenili s prispodobo: Vsi smo na isti ladji. Ta ladja je rahlo nasedla in nemara si vsi želimo temu odpomoči.

Imamo konkreten predlog za reševalno akcijo:

Kakor je red na ladjah, tako predlagamo, da si tudi mi, državljani Slovenije ali občani Grosuplja razdelimo svoje vloge – vsakdo naj odgovorno in po najboljših močeh opravlja SVOJE delo, pa bomo nemara našo ladjo izvlekli iz različnih oblik balkanizmov bliže Evropi.

Oba članka je prispeval **ZAVOD ZA URBANISTIČNO NAČRTOVANJE.**

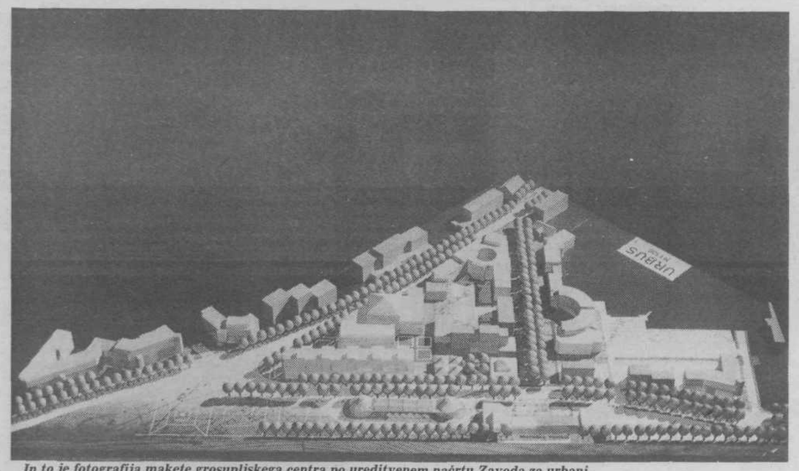

In to je fotografija makete grosupljskega centra po ureditvenem načrtu Zavoda za urbanistično načrtovanje. Spodaj je avtobusna postaja, katere prva faza naj bi šla v realizacijo že v bližnji prihodnosti. Kolodvor poleg nje na levi bo z dograjenim levim in desnim krakom oblikoval trg pred seboj. Vanj se bo iztekala pešačka Kolodvorska ulica. Levo od te ulice, že na Adamičevi je predviden nov kulturni center s knjižnico in čitalnico. Na desni je lamela trgovskih, gostinskih in storitvenih lokalov, na vogalu Kolodvorske in Adamičeve pa je nova občina, ki bo končno zbrana v eni stavbi. Izvršni svet občinske skupščine že preverja možnosti za začetek gradnje.

Ob izgradnji avtobusne postaje bo treba urediti okolico obeh postaj. Območje železniške postaje krasijo skupine kostanjev, okolica pa je neurejena. Do tedaj, ko bo dovolj denarja za izgradnjo novih objektov na tem prostoru, je zavod predvidel ureditev s skupino paviljonskih kioskov, kar lahko vidimo tudi na ilustrativni skici arhitektke Jelke Tušar.

Da, to je bila današnja Kolodvorska cesta v Grosupljem. Sto let bo, kar je lipe ob njej zasadil tedanji župan in deželni poslanec Franc Košak. Košaki so zapisani v tukajšnje župnijske knjige že od leta 1630. Domovali so najprej na hribu, ki mu danes ljudje sicer popularneje pravijo Koščakov hrib, potem pa so se preselili v Novo zgrajeni znameniti cesti, ki je povezovala Vojno krajino, Karlovac, z deželo Kranjsko, Trstom in še naprej.

Zgradili so hišo, v kateri je danes grosupeljska knjižnica in lepa, z mojstrsko obdelanim lesom obdana poročna dvorana. Tudi prva hiša z leve ob Kolodvorski cesti, je bila dom Košakove rodovine. Nasploh so bili Košaki skozi vse generacije, dobrih 350 let, zanimiv rod. Sin tistega Košaka, ki je bil zasadil lipe, je bil znamenit čebelar, ki je svoj med in čebele pošiljal celo na daljno Japonsko, seveda pa tudi po danes tako zaželeni bližnji in daljni Evropi. Poslednji iz rodu grosupejskih Košakov je prof. dr. Karl Košak, ki živi v Ljubljani, matematik in dolgoletni profesor na strojni fakulteti. Eden od šestih univerzitetnih profesorjev, ki jih je Slovencem dalo to naše Grosuplje.

INOVATOR LETA

Udomačil je energijo vetra

Franci Ahlin, 35-letni Grosupeljčan, podpredsednik našega izvršnega sveta z diplomo ekonomista, ki se je izpopolnjeval v SZ in Nemčiji, je ob letošnjem občinskem prazniku prejel priznanje Inovator leta. Kljub temu, da ima malo časa, ima veliko konjičkov, prvi pa je patentirana električna centrala na veter.

Na kmetiji pri Ahlinovih tudi za štiri otroke ni bilo dosti časa za lenarjenje. Petletni Franci je že prijel za metlo in pometal dvorišče pa še marsikaj je znal spretno opraviti. Hitro se je pokazalo, da ga vlele k elektriki. Vedno je nekaj čaral, spajkal, preskušal, tudi take prijatelje je našel. Toda za najstarejšega v družini ni bilo denarja, da bi ga usmerili na elektro fakulteto. Starši so lahko o univerzitetni izobrazbi otrok kvečjemu sanjali. Pač pa je imel Franci strica, ki je bil šef v trgovini z železnino in tako se je fantova pot samodejno začela med trgovci. Toda trmast, kot je bil, ni vrgel puške v koruzo. Po srednji šoli je bil kmalu na ekonomski fakulteti.

Na elektriko pa ni pozabil, čeprav bi ga bilo nekoč, ko je na svoji improvizirani stikalni plošči neprevidno izbral napačno vtičnico – tisto za 220 V, namesto ono za poslušanje in oddajanje na kratkih radijskih valovih – skoraj ubilo. Samo po srečnem naključju, da se je tisti trenutek prevrnil stol, na katerem je sedel, se ima zahvaliti, da je še danes živ. In da je podpredsednik grosupeljskega izvršnega sveta. Vsak bo rekel – zahvaliti za tak položaj se mora kvečjemu kateri od strank. Toda Franci Ahlin prisega na svoje nadstrankarstvo; nikoli ni pripadal nobeni stranki.

Poslej ima manj časa za svojega konjička, izumitejstvo na polju elektrike. Za svojo elektronsko vodeno enosmerno vetrno centralo je bil za občinski praznik nagrajen s priznanjem Inovator leta, izum pa je dobil tudi bronati grb mesta Celje na letošnjem mednarodnem obrtnem sejmu. S svojo vetrno centralo bi ta hip lahko ogreval prostor, velik 25 kvadratnih metrov, in hkrati tudi 300 litrov sanitarne vode. Načrtuje pa še vrsto izboljšav; vendar pravi, da bi rad prej k sodelovanju povabil strokovnjaka za transmisijo in hidravlični zavorni sistem.

Njegova vetrnica, ki je vrh jeklenega stolpa zbuja radovednost tistih, ki hodijo po okolici Elektro Grosuplje, pa ni vse, s čimer se rad ukvarja Franci Ahlin. Gore so njegova ljubezen, čeprav se jim je zadnja tri leta od srca rad odrekel – saj je bila tu nova družinska članica, premajhnih nog, da bi šli lahko višje od Šmarne gore. Nadomestilo je našel v sveže ustanovljenem grosupeljskem klubu Albatros, v katerem so se zbrali trije navdušenci za letenje z motornim zmajem. Franci Ahlin tako ali drugače torej ne more brez vetra! *B. P.*

Elektronsko vodena enosmerna vetrna centrala EOL – 2000 AG

Enosmerna vetrna centrala EOL – 2000 AG je kombinacija alternatorja in generatorja. Vodena je popolnoma samodejno z elektronskim krmilnim vezjem (zaščiteno pri Zveznem zavodu za patente P-1518/90). Primerna je za osamele objekte v gorah in na otokih ter povsod tam, kjer ni električne energije in je dovolj vetra. Vso pridobljeno električno energijo uporabnik porabi sam. Sistem ni paralelne narave, kar pomeni, da ni kompatibilen s klasičnim električnim omrežjem. Gre za povsem samostojno enoto. Generator ogreva sanitarno vodo ali prostor, alternator pa skrbi, da so akumulatorji vedno dovolj polni. Električno energijo iz akumulatorjev uporabljamo za razsvetljavo 12 V ali 24 V, TV, radio in tako dalje. Nosilni stolp je ozemljen. Za morebitno prenapetost v dovodnih žicah pa skrbi specialni strelovodni filter.

KARAKTERISTIKE CENTRALE EOL 2000 AG

Vetrno kolo	
št. lopatic	3, les-poliester
premer	4,2 m
potenc. moč pri 10 m/s	3,8 kW
proizv. energija pri 10 m/s max	2,5 kW

Moč regulira mehanski centrigugalni regulator in elektromagnetna zavora v kombinaciji z elektroniko in merilcem vetra. Kasneje bo moč regulirana s hidravličnim zavornim sistemom.

Enosmerni generator s. stal. magneti	
moč	110 V /do 1850 W
teža	46 kg
s pomočjo grelca ogreva sanitarno vodo in	110 V/1850 W
s pomočjo konvekc. peči ogreva prostor	110 V/1850 W
Alternator	
karakteristika	28 V/27 Ah
namen	polni dva akumulatorja à 12 V/100 Ah
uporaba	razsvetljava 12 V ali 24 V, TVm radio itd.
Stolp piramidaste oblike	
višina	10 m
skupna teža	500 kg cca